

JAK PRZYGOTOWAĆ UCZNIÓW DO WIZYTY W BYŁYM WIĘZIENIU KOMUNISTYCZNEJ BEZPIEKI – MUZEUM – MIEJSCU PAMIĘCI?

KRÓTKI PRZEWODNIK DLA NAUCZYCIELI, WYCHOWAWCÓW, PEDAGOGÓW, RODZICÓW

KILKA SŁÓW O „RAKOWIECKIEJ” – SIEDZIBIE MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH I WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL (W ORGANIZACJI)

- Więzienie mokotowskie zostało wybudowane w latach 1902-1904. Od tego czasu aż do 2016 roku pełniło funkcję zakładu karnego przeznaczonego w różnych okresach dla więźniów kryminalnych bądź/i politycznych. Na jego terenie odbyły się liczne egzekucje oraz grzebano ofiary.
- Po II wojnie światowej stało się centralnym więzieniem komunistycznej bezpieki — miejscem opresji, kaźni i komunistycznego (stalinowskiego) terroru. Tutaj splotły się dramatyczne powojenne losy polskich bohaterów walczących o wolność i niepodległość takich jak Witold Pilecki, Emil A. Fieldorf, Kazimierz Moczarski, czy Barbara Otwinowska.
- Po 1956 roku było miejscem przetrzymywania działaczy politycznych i społecznych, robotników i inteligencji – wszystkich tych, którzy sprzeciwili się władzy ludowej, zwłaszcza w kluczowych momentach na polskiej drodze do niepodległości (w roku 1968, 1976, 1981). W czasach stanu wojennego więzienie zostało przekształcone w ośrodek internowania. W latach 60., 70 i 80. osadzone były tutaj takie osoby jak Andrzej Czuma, Kornel Morawiecki, Leszek Moczulski, czy Anna Walentynowicz.
- W czasie całego okresu swojego funkcjonowania więzienie nie uległo poważniejszym zniszczeniom.

MUZEUM – MIEJSCE PAMIĘCI

Muzeum – miejsce pamięci to Muzeum upamiętniania *in situ*, które jest zarówno depozytariuszem, jak i nośnikiem pamięci ważnym dla konkretnej zbiorowości. Od innych placówek muzealnych wyróżnia się tym, że siedzibą takiego Muzeum jest autentyczne, oryginalne i historyczne miejsce.

Muzeum na Rakowieckiej jest przede wszystkim miejscem pamięci popełnionych zbrodni komunistycznych. Tutaj można zwiedzić autentyczne i historyczne miejsca kaźni, egzekucji oraz cele, w których trzymano bohaterów powojennego podziemia i późniejszych opozycjonistów Polski „ludowej”. Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL można nazwać zatem Muzeum upamiętnia *in situ*, które jest równocześnie miejscem „powięziennym” i „świadkiem” historycznych wydarzeń.

W ostatnich latach gdy pamięć o Żołnierzach Wyklętych, bohaterach powojennej walki z komunistami odżyła, Areszt Śledczy Warszawa-Mokotów został wygaszony, a w jego miejsce powstało Muzeum. Więzienne mury zaczęły w pełni odgrywać rolę nośnika i miejsca pamięci, stale zyskującego na znaczeniu, o głębokim wymiarze symbolicznym dla narodu polskiego.

EDUKACJA W MUZEUM – MIEJSCU PAMIĘCI

czyli... Co może dać uczniom wizyta w autentycznym i historycznym miejscu (pamięci)?

Konfrontacja z problemem historycznym, pamiątkami historycznymi, autentycznym miejscem historycznym może:

- uzupełnić, rozszerzyć wiedzę historyczną;
- wzbudzić empatię wobec ludzkiego nieszczęścia;
- być impulsem do własnych przemyśleń, a nawet do ich rewizji;
- prowadzić do refleksji, a nawet do autorefleksji;
- pomóc zrozumieć sens i cel upamiętniania (samego miejsca oraz wydarzeń i postaci historycznych, o których Muzeum opowiada).

EDUKACJA W MUZEUM – MIEJSCU PAMIĘCI

Warto pamiętać o tym, że atmosfera Muzeum tworzy niepowtarzalny świat przeżyć, doznań i wrażliwości. Specyfika miejsca pamięci, w przypadku Muzeum na Rakowieckiej - miejsca „powięziennego” gdzie nadal można zobaczyć więzienne kraty, metalowe schody pamiętające czasy carskie oraz przedmioty znalezione w dołach śmierci, w których grzebano ofiary stalinowskiego terroru daje poczucie wyjątkowości, a nawet sakralności. Tutaj można zobaczyć, dotknąć, poczuć, a nawet usłyszeć historię i jej dźwięki. Uczący się ma więc bezpośredni kontakt z pamiątkami przeszłości co oddziałuje na jego zmysły i stwarza możliwość „wpisania” edukacji muzealnej w przewrót polisensoryczny w edukacji.

PRZYGOTOWANIE DO WIZYTY W MUZEUM

- Przed planowaniem wizyty w Muzeum nauczyciel musi się upewnić, czy treści prezentowane przez Muzeum są odpowiednie dla danej grupy wiekowej i respektują jej potrzeby edukacyjne. Należy pamiętać o uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, dla których wizyta w miejscu kaźni może być nieodpowiednia.
- Młodzież nie może traktować wizyty w Muzeum wyłącznie jako wycieczki. Musi być świadoma jaki jest cel lub jakie są cele danej wizyty, jaką wiedzę i potencjalne umiejętności zdobędzie.
- Uczniowie muszą wiedzieć dokąd i po co jadą oraz mieć świadomość jakie znaczenie dla kraju, narodu polskiego i dla nich samych jako członków tego narodu ma więzienie mokotowskie oraz Muzeum utworzone na jego terenie.
- Młodych ludzi do wizyty w Muzeum na Rakowieckiej należy więc odpowiednio przygotować aby wizyta była wartościowa i pozostawiła w nich ślad.
- Należy również pamiętać, że przy wizycie w miejscu pamięci upamiętniającym ofiary reżimu komunistycznego powinna obowiązywać zasada dobrowolności. Uczniowie powinni świadomie i samodzielnie podjąć decyzję o wyjeździe. Nauczyciel nie powinien zmuszać osób, które nie czują się gotowe na wizytę w miejscu martyrologicznym. Szkoła jednak powinna młodzież do tego zachęcać i zapewnić odpowiednie przygotowanie.

PRZYGOTOWANIE DO WIZYTY W MUZEUM

=

PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI W SZKOLE

Program wizyty w Muzeum, zwłaszcza w miejscu pamięci, jak i sama wizyta powinny składać się z kilku faz:

- fazy wstępnej/wprowadzającej;
- fazy realizacyjnej;
- fazy podsumowującej.

Nauczyciel powinien nadać ramy wizycie w Muzeum, podobne do tych jakie nadaje lekcji szkolnej.

FAZA WSTĘPNA/WPROWADZAJĄCA

czyli... Przygotowanie uczniów do wizyty w Muzeum.

- Przygotowanie wstępnych informacji o historii danego miejsca, ogólnych informacji historycznych dotyczących tematyki poruszanej przez Muzeum.
  - Wspólne zebranie informacji przez wszystkich uczniów i nauczyciela.
  - Warto potraktować wizytę w Muzeum jako lekcję odwróconą.
  - Uczeń przed wizytą powinien posiadać odpowiedni poziom wiedzy ponieważ Muzeum na Rakowieckiej nie jest Muzeum narracyjnym przedstawiającym historię powojennego podziemia antykomunistycznego i późniejszej walki z komunizmem w sposób holistyczny. Tutaj opowieść o przeszłości skupia się na prześladowaniu bohaterów oraz cenie jaką zapłacili za swoją walkę i nieugiętą postawę. W trakcie oprowadzania przewodnik opowiada również o aparacie bezpieczeństwa i stalinowskim wymiarze sprawiedliwości. Należy również pamiętać, że przekazywane i omawiane treści merytoryczne są trudne i skomplikowane ze względu na złożone doświadczenia Polaków z komunizmem.
  - Im więcej uczniowie będą wiedzieli na temat ruchu niepodległościowego i jego najważniejszych bohaterach, tym większe wrażenie zrobi na nich samo miejsce.

FAZA WSTĘPNA/WPROWADZAJĄCA

czyli... Przygotowanie uczniów do wizyty w Muzeum.

- Wyjaśnienie motywów wizyty.
  - Nawiązanie do treści omawianych w trakcie zajęć w szkole, treści zawartych w podstawie programowej.
  - Odpowiedź na pytanie: *Co wspólnego ze mną mają dzisiaj poznawane wydarzenia historyczne?*
- Sformułowanie celu/-ów wizyty.
- Poznanie oczekiwań i zainteresowań uczniów związanych z wizytą w Muzeum.
  - Warto poprosić uczniów o sporządzenie krótkich wypowiedzi w formie pisemnej na temat zagadnienia związanego z tematyką planowanej wizyty w Muzeum, a następnie ewentualnie zaprezentować je na forum klasy. Po zakończeniu zwiedzania można je wykorzystać w fazie podsumowującej do rozmowy z uczniami.
  - Jeżeli brakuje czasu na taką formę to warto chociaż krótko porozmawiać o tym, czego uczniowie się spodziewają, oczekują w związku z wizytą w Muzeum (nawet jadąc autokarem).

FAZA WSTĘPNA/WPROWADZAJĄCA

czyli... Przygotowanie uczniów do wizyty w Muzeum.

- Przygotowanie emocjonalne.
  - Należy przygotować uczniów, aby umieli poradzić sobie z silnymi emocjami, obciążeniem psychicznym i emocjonalnym jakie rodzi wizyta w miejscu kaźni.
  - Już przed wizytą warto zastanowić się nad różnymi działaniami jakie można/trzeba będzie podjąć, aby po wizycie pomóc uczniom w przepracowaniu przeżytych emocji.
  - Przygotowanie emocjonalne jest istotne również ze względu na fakt, że przewodnicy często wykorzystują czynniki emocjonalne (odwoływanie się do emocji) aby zainicjować proces kształcenia zgodnie z poglądem, że w taki sposób łatwiej zbudować łączność z odległymi w czasie wydarzeniami historycznymi i wzbudzić poczucie empatii wobec bohaterów.

Przygotowanie uczniów do wizyty w Muzeum na Rakowieckiej jest ważne tym bardziej, że jego siedziba ciągle zachowuje wygląd współczesnego zakładu karnego. Stąd aby młodzież należycie odebrała wizytę, z całą jej powagą, tak ważne jest wyartykułowanie, że więzienie mokotowskie to miejsce historyczne.

FAZA REALIZACYJNA

czyli... Wizyta w Muzeum, zwiedzanie miejsca pamięci oraz wystaw/-y historycznych/-ej.

Nauczyciel towarzyszy uczniom w grupowym procesie poznawczym.

- Pomaga w przezwyciężaniu trudności, lęków i napięć, które mogą wystąpić w czasie wizyty.
- Pomaga skupić uwagę uczniów na przekazywanych treściach.

Jeżeli jest ograniczony limit czasowy wizyty, to należy przed rozpoczęciem zwiedzania poinformować przewodnika o ilości czasu jaki można poświęcić na zwiedzenie Muzeum. Jest to ważne aby wizyta była kompleksowa i stanowiła zamkniętą całość ze względów organizacyjnych, jak i samego procesu poznawczego.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

czyli... Ewaluacja.

- Wymiana wrażeń i odczuć.
- Pomoc uczniom w poradzeniu sobie z przeżyтыми emocjami i odczuciami oraz w ich przepracowaniu.
- Wspólna dyskusja, podsumowanie wizyty, refleksja nad tym czego uczniowie się dowiedzieli, porozmawianie na temat rewizji wcześniej deklarowanych poglądów.
- Warto zastanowić się nad tematem i formą dokumentacji wizyty oraz sposobu jej wykorzystania np. w formie artykułu/-ów w gazetce szkolnej, wystawy fotograficznej, prezentacji zrobionych przez uczniów zdjęć w postaci pokazu slajdów na komputerze, czy galerii zdjęć umieszczonej na stronie internetowej szkoły, jej portalach społecznościowych. Forma może być dowolna, istotne aby to uczniowie sami ją wybrali.

Najważniejsze aby wizyta w Muzeum-miejsu pamięci nie pozostała bez refleksji, komentarza.

Uczniowie powinni przemyśleć wrażenia i doświadczenia, umieć otwarcie się z nimi podzielić, aby mogli swobodnie formułować swoje sądy, poglądy oraz w sposób krytyczny dyskutować o historii, dylematach, czy kontrowersjach.

INFORMACJE ORGANIZACYJNE

- Zwiedzanie historycznej części dawnego więzienia z przewodnikiem trwa ok. 2h.
- Samodzielnie można zobaczyć wystawy poświęcone Antoniemu Baraniakowi i Solidarności Walczącej. Na ich zwiedzanie należy przeznaczyć ok. 30 min.
- Rekomenduje się wstęp dla osób powyżej 13 roku życia.
- Muzeum nie jest dostosowane do zwiedzania przez osoby niepełnosprawne ruchowo.
- Wejście do Muzeum, jak i zwiedzanie z przewodnikiem jest bezpłatne.
- W trakcie wizyty w Muzeum można robić wszędzie zdjęcia.
- W trakcie wizyty można również dotykać różnych konstrukcji i elementów stałych jak np. więzienne drzwi, kraty, czy schody. Zabronione jest dotykanie gablot i bieganie po terenie.
- Zwiedzając Muzeum należy zachować szczególną ostrożność i nie oddalać się od grupy. Dawny teren więzienny jest rozległy, a powierzchnia nierówna.

INFORMACJE ORGANIZACYJNE

- Większe grupy należy zapisywać z co najmniej kilkudniowym, a najlepiej ponad tygodniowym wyprzedzeniem.
- Grupy ponad 20-osobowe są dzielone na mniejsze i oprowadzane równolegle przez kilku przewodników.
- Wejście do Muzeum znajduje się od ul. Rakowieckiej i na jego teren wchodzi się przez dawną bramę więzienną (otwartą w godzinach pracy Muzeum).
- Na terenie Muzeum nie ma możliwości zaparkowania.
- Muzeum znajduje się na terenie dawnego więzienia mokotowskiego, które od 2016 roku nie służy do trzymania więźniów i innych celów związanych więziennictwem. Jest miejscem zabytkowym, o ważnej wartości historycznej i należy je traktować z należyтым szacunkiem.

Zachęcamy do kontaktu z Muzeum w trakcie planowania wizyty, aby uzyskać szczegółowe informacje na temat przebiegu wizyty, również pod względem treści merytorycznych.

Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL

Warszawa, Rakowiecka 37

(dawny Areszt Śledczy w Warszawie-Mokotowie)

www.muzeumrakowiecka37.pl

ZAPRASZAMY!

Od wtorku do piątku w godzinach 9.00 - 14.00 (ostatnie wejście)

W soboty i niedziele w godz. 10:00-16:00 (ostatnie wejście).

Nie ma obowiązku wcześniejszego zapisywania się na zwiedzanie dla pojedynczych osób, które rozpoczyna się co dwie godziny:

o godz. 10.00, 12.00, 14.00, 16.00

Zapisy

(pon.-pt. w godz. 8.30-16.00):

tel. (22) 54-79-610; (22) 54-79-607

e-mail: edukacja@Muzeumrakowiecka37.pl